

Az Erdővagyon-gazdálkodási Intézet erdőgazdálkodói rendezetlenséggel kapcsolatos kutatásai a GAK2005-ERDOTELE program keretében

Schiberna Endre*

*Nyugat-magyarországi Egyetem
Erdővagyon-gazdálkodási Intézet*

Abstract

A research has been conducted in order to reveal why forest owners are unable to register a forest manager¹ at the forest authority, and what factors are responsible for the large extent of this so called abandoned forests. Property structure, owners' characteristics and forest type do have influence on whether a forest becomes abandoned, but the relevance of these factors falls behind former estimations. The most important new element that has emerged from this research is the organizing capability of both the owners and the forestry professionals in the given region, which was formerly neglected while dealing with this issue.

Keywords: private forestry, abandoned forest

Összefoglalás

Ez a cikk az erdőgazdálkodói rendezetlenség kiváltó tényezőinek feltárására indított kutatás eredményeit foglalja össze. Bemutatjuk, hogy a korábbi feltételezések szerint a tulajdoni szerkezet, a tulajdonosok és az erdő jellemzői hatással vannak ugyan a rendezetlenség kialakulására, ennek mértéke azonban a korábban feltételezethez képest lényegesen kisebb. A legfontosabb e kutatás által feltárt új tényezőt, a tulajdonosok illetve az erdészeti szakszemélyzet szervezőerejét pedig korábban figyelmen kívül hagyták.

Kulcsszavak: magán-erdőgazdálkodás, erdőgazdálkodói rendezetlenség

Bevezetés

A GAK2005-ERDOTELE kutatási programot a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdővagyon-gazdálkodási Intézete, a Magán Erdőtulajdonosok Országos Szövetsége és négy erdőgazdálkodási integrátor indította. A projekt küldetése az volt, hogy az erdőtelepítésekkel és az erdőgazdálkodói rendezetlenséggel kapcsolatos kérdésköröket megvizsgálja, és hogy a

---

* 9400 Sopron Bajcsy-Zsilinszky u. 4., eschiberna@emk.nyme.hu

¹ Forest manager is not a professional forester, but a natural or legal person who bears rights and responsibilities connected to the forest property. According to law forest manger has to be appointed by the owner(s), and be registered at the forest authority.

tényadatokra épülő vizsgálatok eredményei alapján javaslatokat tegyen a feltárt problémák megoldására és a konfliktushelyzetek feloldására. A kutatás másik feladatául azt tűzték ki a résztvevők, hogy egyrészt az erdőgazdálkodással kapcsolatos általános ismereteket, másrészt a kutatások új eredményeit megismertessék a szélesebb közvéleménnyel, és ezen belül is különösen az erdőtulajdonosokkal illetve az erdőgazdálkodókkal, hogy ezáltal is javítsák a szektoron belüli, és a szektorral kapcsolatos információk áramlását.

Jelen cikkben az erdőgazdálkodói rendezetlenséggel kapcsolatos vizsgálatok eredményeit mutatjuk be.

Módszer és adatok

A kutatás első lépéseként a tisztánlátás érdekében szükségesnek láttuk a rendezetlenség és a működésképtelenség fogalmaknak az értelmezését, és e két fogalom viszonyának meghatározását. A rendezetlenség kialakulására vonatkozó kutatási hipotézist azokból a feltételezésekből állítottuk össze, amelyek a szaksajtóban és a különböző szakmai fórumokon elhangoztak, és valamilyen gyakorlati tapasztalatot vettek alapul. A hipotézis tényezői szempontjából tényadatok segítségével összehasonlítottuk a rendezett és a rendezetlen területeket. Az eltérést mutató szempontokat ezután értékelni lehetett, hogy azok vajon a jelenség kiváltói, vagy következményei-e?

Az elemzéshez felhasználtuk egy erdőtervezési körzet teljes tulajdonosi és erdő adatait, valamint a tulajdonosokra és a rendezetlen erdőterületekre vonatkozó kérdőíves felméréseink adatait.

A rendezetlenség és a tartós működésképtelenség kapcsolata

A rendezetlen állapot egy hatósági nyilvántartási kategória, és azt sugallja, hogy az érintett területeken a gazdálkodás valamilyen problémával küzd. Nem csak azért, mert a hiányolt hatósági bejegyzés nélkül, ha folyik is gazdálkodás egyáltalán, az nem lehet jogszerű, hanem azért is, mert ha ennek a törvényi kötelezettségnek a tulajdonosok nem tesznek eleget, akkor feltételezhető, hogy a gazdálkodás egyéb kérdéseiben sem működnek együtt sikeresen. Ennek ellenére azonban a rendezetlenség jelenségéből nem következik a működésképtelenség és ez fordítva sem igaz feltétlenül.

A hosszú távú működőképesség alatt azt kell érteni, hogy a gazdálkodási funkciók felépíthetők a tulajdonosi döntésekből kiindulva. Működőképesnek nevezzük azt az állapotot, amikor a gazdálkodás felépítéséhez - alapvetően a tulajdoni szerkezet² jellemzői által befolyásolt - szükséges szervező erő a

---

² A földrészlet mint tulajdoni tulajdoni szerkezete, ami magában foglalja a tulajdonosok abszolút számát, a tulajdonosok tulajdoni illetőségeinek méretét, tulajdoni hányadukat stb. Ezáltal megkülönböztetendő a tulajdonosok tulajdoni szerkezetétől, ami az egyes tulajdonosok erdőtulajdonának jellemzőit jelenti.

tulajdonosok köréből, vagy olyan külső forrásból rendelkezésre áll, amely a gazdálkodás hosszú távú fenntartásában érdekelt. Nyilvánvaló, hogy a soktulajdonosú és/vagy elaprózott tulajdoni szerkezet nagyobb szervező erőt követel, mint a kevés tulajdonosú és koncentráltabb.

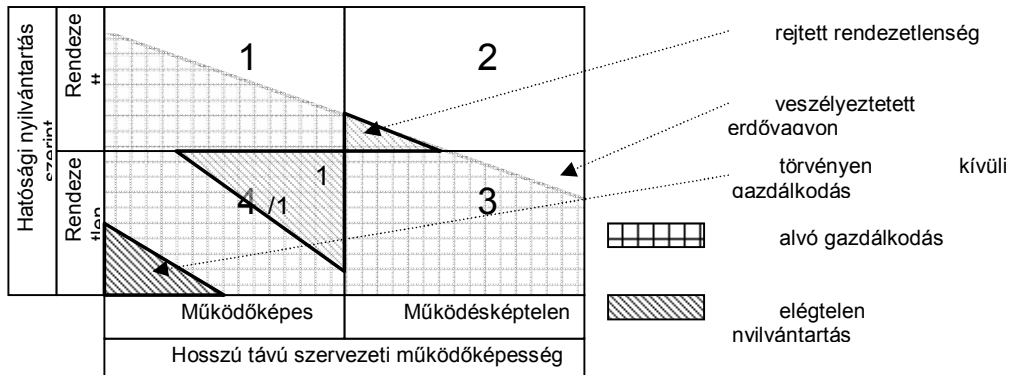
A bejegyzett erdőgazdálkodók egy része jelen állapotában képes az erdőgazdálkodási feladatok ellátására, és tartósan működőképes. (1. ábra) (1) Ezek egy része aktív, az erdővel ténylegesen gazdálkodik, a másik része pedig passzív ugyan, de a gazdálkodás szünetelése alatt is megtartja szervezettségét.

A bejegyzett gazdálkodók között találunk olyanokat is, amelyek szerveződése hosszú távon működésképtelen, jelenleg azonban be vannak jegyezve (2), és a legtöbb esetben aktív gazdálkodást folytatnak. Az aktív gazdálkodás azért jellemző rájuk, mert éppen a hozamlehetőségek jelentik azt a motivációt, amely miatt a gazdálkodást valaki megszervezi. Ez a fajta motiváció viszont, ahogyan a hozamlehetőség is, csak rövidtávon áll fenn, és ezért a hozamok kihasználása után - jó esetben a kapcsolódó kötelezettségek teljesítése után - a szervező erő eltűnik, és a terület újra rendezetlenné válik.

A szervező erő kivonulása ellenére az aktív gazdálkodás időszakában megszervezett bejelentett erdőgazdálkodó a gazdálkodás szünetelésekor is fennmaradhat, azonban magának a szervező erőnek a hiánya miatt fennáll az un. rejtett rendezetlenség kialakulásának a veszélye. Ebben a helyzetben az erdőgazdálkodói jogok és kötelezettségek viselője valójában a funkciójának betöltésére nem képes, amire azonban a következő szükséges hatóság eljárásakor derül csak fény.

Az előző csoporttal ellentétben a működésképtelen erdőterületek jellemzően rendezetlen státuszban vannak. (3) Az előbbieket logikája szerint nincs rajtuk megfelelően nagy hozamlehetőség ami az elérhető külső szervezőerő belépését motiválná. Ezen területek jelentik a rendezetlenség, de még inkább a működésképtelenség (mivel ez a valós probléma) legnagyobb veszélyét. Ezek a kihasználatlan hozamlehetőségek ugyanis egyrészt az idős állományok túltartottságát, a középkorú erdők esetében pedig a minőségük leromlását és/vagy állékonyságuk elvesztését fogják eredményezni.

A működőképes erdőterületek rendezetlenségét (4) a működőképességről elmondottak alapján a motiváció hiánya okozza. Ki kell emelni például azokat a működőképes erdőterületeket, amelyek ellenére vannak rendezetlen állapotban, hogy egytulajdonosúak. Az erdőgazdálkodó bejelentésére vonatkozó motiváció hiánya nem feltétlenül a hozamlehetőségek hiányából adódik, mivel ha nem is gyakran, de előfordul, hogy a gazdálkodás - beleértve a hozamlehetőségek kihasználását - a hatóság tudta nélkül folyik.

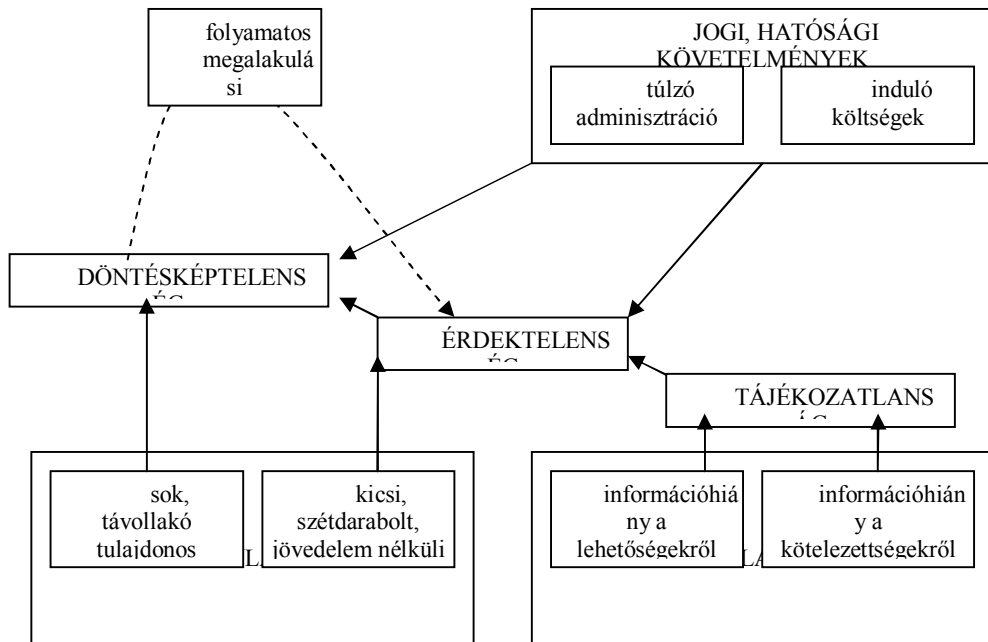

1. ábra: A magán-erdőterületek osztályozó ábrája a rendezetlenség és a hosszú távú gazdálkodás szempontjából (nem arányos szemléltető ábra)

A rendezetlen erdőgazdálkodás és kialakulásának okaira vonatkozó hipotézis

Az általunk felállított hipotézis — összhangban a szakmai közbeszéd megállapításaival — arra alapult, hogy az erdőtulajdonosok nem ismerik sem az erdekben rejlő reális lehetőségeiket, sem a jogszabályi kötelezettségeiket. Ez az általános tájékozatlanság együtt jár az egy tulajdonosra jutó kis tulajdonnagyságból fakadó érdektelenséggel, és a földrészletenkénti nagy tulajdonosi létszám okozta döntésképtelenséggel. Mindezekon felül a hatósági követelmények teljesítése, és az induló költségek előteremtése is megterheli a folyamatot, bár ezt a tényezőt mi csak egyes esetekben tekintjük számottevő akadállyal, a modellbe azért került bele, mert gyakran hangzik el hivatkozási alapként. (2. ábra)

Ezek alapján az erdőállományok fajtája, kora, a földrészletek területe, tulajdonosainak száma, a tulajdoni arányok, illetve a tulajdoni illetőségek eloszlása, a tulajdonosok kora és lakhelye alapján hasonlítottuk össze a rendezetlen és a rendezett területeket.

2. ábra A gazdálkodó nélküli erdőterületek kialakulására vonatkozó hipotézis

A rendezetlen erdőgazdálkodás értékelése

A vizsgált adatok alapján visszaigazolható volt, hogy az állományok idősebb kora – és az ezzel járó a fahasználati lehetőségek - különösen az egyes régiókban gazdaságilag jelentős fafajok (pl. dombvidéki tölgyesek és síkvidéki akácok) kisebb mértékben rendezetlenek.

A rendezetlen erdőterületeken kimutathatóan magasabb a kis méretű (<1 ha) földrészletek aránya, és ez alapján feltételezhetjük, hogy ennek a jellemzőnek van hatása a rendezetlenség kialakulására, azonban éppen a kis terület miatt, a rendezetlenség jelenségének egésze szempontjából ez a tényező nem jelentős. Nem találtunk viszont különbséget a tulajdonosok életkora illetve lakhelye (helyben, vagy távol lakó) tekintetében a rendezetlen és a rendezett gazdálkodó terület között.

A földrészleten belüli tulajdonosi létszám az egyik leggyakrabban megjelölt oka a gazdálkodás megszervezési nehézségeinek. Azt kellett azonban látnunk, hogy a vizsgált erdőterületen az 1/1-es tulajdonosú földrészletek darabszám szerinti aránya az erdőgazdálkodóval nem rendelkező esetekben magasabb volt, mint a rendezett gazdálkodóúakon. Becsléseink szerint a rendezetlen gazdálkodó erdőterület mintegy egynegyede 1/1-es tulajdonban van.

Az osztatlan közös tulajdonú erdőterületet aszerint vizsgáltuk, hogy mekkora részét teszik ki azok a földrészletek, ahol a fél hektárnál nagyobb tulajdoni illetőséggel rendelkező tulajdonosok szavazat aránya legalább 50%-nyi, és ezzel képesek lennének erdőgazdálkodót kijelölni. Megítélésünk

szerint a 0,5-ha elegendően nagy terület és vagyoni érték ahhoz, hogy a tulajdonos érdekelt legyen annak sorsában, és ha érdektelen magatartást tanúsít is, az nem a tulajdon jelentéktelenségére vezethető vissza. Ebben a tekintetben egyértelműen rosszabb adottságokat találhatunk a rendezetlen területeken, azaz a fél hektárnál nagyobb tulajdoni illetőséggel bíró tulajdonosok a rendezetlen terület kisebb részén érik el az 50%-os döntésképeségi határt, mint a gazdálkodóval rendelkező területeken. De még ha kedvezőtlenebb is a helyzet a rendezetlen területeken, a fenti kritériumokkal meghatározott döntésképeség a rendezetlen terület 70%-án fennáll, ami kihangsúlyozza, hogy az elégséges tulajdoni szerkezet még nem feltétlenül garantálja a rendezett állapot létrejöttét.

Összegzés

Összegezésként szeretnénk kiemelni, hogy bár az adatok elemzése megerősítette a közszájon forgó szélsőséges esetek létét, amelyekben az irreálisan kis földrésztletek, tulajdonok, tulajdoni illetőségek és elérhetetlen tulajdonosok szerepelnek, ugyanakkor azt is bemutatja, hogy ezen esetek kiterjedése nem indokolja a probléma ilyen mértékű kialakulását.

Arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy bár fontosnak tartjuk, hogy a tulajdonosi szerkezet javuljon – hiszen ez képezi a gazdálkodás alapját – önmagában nem fogja megoldani a gazdálkodók nyilvántartásának problémáját. Látható, hogy a hosszú távú gazdálkodási képesség megteremtésében a tulajdoni szerkezet mellett a szervező erő megteremtésére is szükség van. Ennek pedig olyan szervező erőnek kell lennie, amely a hosszú távú működésben érdekelt, máskülönben a hozamlehetőségek gerjesztette fluktuáció lesz meghatározó.

